

Pääjohtaja Erkki Liikanen
Aamulehden 125-vuotisjuhlaseminaari
Tampereen yliopiston juhlasali 29.9.2006

"Suomalaisen hyvinvoinnin vaikeat valinnat"

Euroopan komission pitkäaikainen puheenjohtaja **Jacques Delors** tapasi sanoa, että tarvitsemme kilpailua, koska se luo talouden kannustimet ja solidaarisuutta, koska se pitää yhteiskunnan koossa.

EU:n Göteborgissa kesällä 2002 pidetty huippukokous taas korosti, että *"kestävä kehitys tarjoaa Euroopan Unionille positiivisen pitkän aikavälin vision yhteiskunnasta, joka on entistä vauraampi ja oikeudenmukaisempi ja jossa sekä oma sukupolvemme, että lapsemme ja lastenlapsemme voivat nauttia korkeasta elämänlaadusta"*.

Ajatus tulee kuuluisasta Brundtlandin komiteasta: Kasvu ja vaurauden lisääntyminen tulee saavuttaa vaarantamatta tulevien suupolvien hyvinvointia ja mahdollisuuksia talouskasvuun.

Huippukokous jatkoi: *"Se edellyttää kestävän talouskasvun toteuttamista siten, että samalla tuetaan sosiaalista kehitystä ja suojellaan ympäristöä. Lisäksi sosiaalipolitiikalla on tuettava taloudellista tuottavuutta ja ympäristöpolitiikkaa on toteutettava tehokkaasti."*

Näin korostetaan taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristöön liittyvän kestävä kehityksen keskinäistä yhteyttä.

Ilman taloudellista kehitystä yhteiskunta ei voi taata sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Taloudellisen toimeliaisuuden väheneminen ja suuri työttömyys horjuttavat tahoja toimia ympäristön hyväksi. Talouskasvu ilman kestävä kehityksen solidaarisuutta johtaa sosiaalisesti rikkonaiseen yhteiskuntaan; koossapitävä koheesio murtuu.

Kestävä kehitys edellyttää kilpailukykyistä taloutta. Vahva talous ei siis yksin riitä, mutta vain se luo edellytykset ja resursseja turvaverkot ja sosiaalista eheyttä ylläpitävälle politiikalle.

Siksi tänään haluan korostaa aluksi peruslähtökohtaa:

Suomalaisen hyvinvointivaltion valinnat ovat sitä vaikeampia, mitä heikommin taloutemme kasvaa ja mitä huonommin kykenemme turvaamaan kilpailukykyämme. Pahimmassa tapauksessa vaihtoehtoja ei olekaan.

Toki on esitetty myös sellainen väite, että jos talous kasvaa, valinnat tulevat poliittis-psykologisesti vaikeammiksi, koska on resursseja mitä jakaa. Päätökset syntyvät vain silloin, kun menee hyvin huonosti, talous ei kasva lainkaan tai kansantuote jopa supistuu, toisin sanoen syvän kriisin aikana. En silti usko, että kukaan esittää talouspolitiikan tavoitteeksi tämän vuoksi alhaista kasvua tai kriisiä.

Siksi haluan keskittyä tänään siihen, kuinka taloutemme kasvupotentiaalia voidaan nostaa Suomessa ja Euroopassa. Ja samalla väitän, että kilpailun lisääminen ja sääntelyn purkaminen erityisesti hyödykemarkkinoilla ovat tärkeimpiä välineitä, jolla voimme nostaa elintasoamme ja vaikuttaa kansantalouden pitkän aikavälin kasvuedellytyksiin.

Kilpailun lisääminen markkinoilla vaikuttaa elintasoamme ja sen nousun nopeuteen ainakin kahta eri kanavaa pitkin:

Ensimmäinen kanava on, että kilpailu hyödykemarkkinoilla supistaa hintamarginaaleja. Se alentaa hintatasoa siitä, mitä se muuten olisi ja johtaa keskipitkällä aikavälillä reaaliansioiden ja ostovoiman kasvuun. Näin kulutus lisääntyy, lisääntynyt kysyntä johtaa investointeihin ja luo uusia työpaikkoja.

Näitä kilpailun lisääntymisen vaikutuksia on arvioitu sekä kansainvälisissä tutkimuksissa että Suomen Pankin kokonaistaloudellisella Aino-mallilla.¹ Aino-malli on räätälöity kuvamaan kansantaloutemme tärkeimpiä sektoreita ja toimijoita ja sen avulla voidaan myös arvioida kilpailun kiristymisen vaikutuksia. Suomen Pankissa saadut alustavat tulokset osoittavat selvästi, että kotitalouksien reaaliset tulot ja hyvinvointi kasvavat, kun talous on sopeutunut uuteen kilpailutilanteeseen.

Päätöksentekijän ongelmana on, että kustannukset toteutuvat lyhyellä ja talouden lisääntyvät dynamiikan edut keskipitkällä ja pitkällä tähtäyksellä.

¹ J. Kilponen ja A. Ripatti, 2005, Labour and product market competition in a small open economy – Simulation results using a DGE model of the Finnish economy, Bank of Finland Research Discussion Papers, 5/2005 ja T. Bayoumi, D. Laxton ja P. Pesenti, 2004, Benefits and spillovers of greater competition in Europe: A macroeconomic assessment, NBER Working Paper No. 10416.

Toinen kanava on se, että kilpailun lisääntyminen väli- ja lopputuotemarkkinoilla nopeuttaa talouden tuottavuuskasvua ja siten edelleen pitkän aikavälin talouskasvua. Palaan kilpailullisuuden ja talouskasvun väliseen yhteyteen tarkemmin hetken päästä.

On hyvä korostaa, että mainitsemani Aino-mallilla tehdyt laskelmat ottavat huomioon edellä kuvatuista kahdesta kanavasta vain ensimmäisen, eli sen, kuinka hintamarginaalien lasku lisää ostovoimaa, kulutusta jne. Niissä ei siis ole otettu huomioon jälkimmäistä kanavaa eli kilpailun suoraa vaikutusta tuottavuuskasvun nopeuteen. Siitä huolimatta kilpailun vaikutusten havaittiin olevan positiivisia.

Keskityn tänään ennen kaikkea jälkimmäiseen, siis siihen, kuinka ja miksi kilpailun lisääminen markkinoilla on tärkeää pitkän aikavälin tuottavuuskasvun kannalta.

Jo **Adam Smith** on todennut, että kestävä talouskasvu perustuu tuottavuuden kasvuun. Tuottavuuskasvun nopeudella on tästä syystä ratkaiseva merkitys elintasomme tulevalle kehitykselle.

Kilpailun kiristymisen tuottavuuskasvua nopeuttava vaikutus ei ole itsensänselvyys. Jos näin olisi, emme kuulisi yritysten valittavan sitä, että liian kireä kilpailu on vähentänyt niiden mahdollisuuksia toimia innovatiivisesti. Näitä esimerkkejä löytyy myös Suomesta.

Tämä joidenkin toimialojen ja yritysten aika-ajoin esiintuoma näkökulma perustuu siihen sinällään ymmärrettävään ajatukseen, että kilpailu itse asiassa saattaa vähentää innovaatioista odotettavissa olevia tuottoja ja tuloja. Se vähentää yritysten kannustimia uhrata resursseja niiden tekemiseen/keksimiseen.

Useat 1990-luvun puoliväliin mennessä kehitetyt taloustieteen mallit antoivat tukea näkemykselle. Niiden mukaan yritysten halu tehdä esimerkiksi tuotekehitystä heikkenee kilpailun kiristyessä ja loppuu lopulta kokonaan.

Kilpailun kiristymisen positiiviset vaikutukset eivät ole itsestään selviä myöskään siksi, että meillä on olemassa yhtä aikaa sekä kilpailua osaltaan rajoittava patenttijärjestelmä että kilpailun lisäämiseen tähtäävä kilpailulainsäädäntö ja sitä valvova Kilpailuvirasto.

Jos tarkoituksella kärjistetään tätä vastakkainasettelua, niin päädytään pohtimaan sitä, että miksi keksinnöille ja innovaatiolle myönnetään patenteja, joiden tarkoitus on suojata keksijää/innovoijaa kilpailun vaikutuksilta – ja miksi samaan aikaan koetaan tarpeelliseksi edistää mm. vapaata alalle tuloa

ja hintakilpailua toisen viranomaisen toimesta. Tietääkö vasen käsi, mitä oikea tekee?

Yllä esitettyihin ristiriitaisilta vaikuttaviin näkemyksiin on syytä hakea selvyyttä. Niin on tarpeen, jotta ymmärrämme, kuinka ja miksi kilpailu pääsääntöisesti nopeuttaa tuottavuuskasvua.

Viime vuosina on julkaistu varsin monia uusia kilpailun ja talouskasvun välistä yhteyttä tarkastelevia tutkimuksia ja selvityksiä.² Näissä tutkimuksissa on pyritty selvittämään erityisesti toimialojen kilpailullisuuden ja innovaatiotoiminnan välistä suhdetta.

Mainitut tutkimukset ovat etsineet ja myös löytäneet uusia vastauksia mm. seuraaviin kysymyksiin:

- Kysymys 1: Mitkä ovat ne olosuhteet, joissa kilpailun kiristyminen todennäköisimmin nopeuttaa tuottavuuskasvua?
- Kysymys 2: Minkälaisilla politiikkatoimilla voidaan vaikuttaa toimialan kilpailullisuuteen siten, että innovaatiotoiminta lisääntyy?
- Kysymys 3: Miksi joillakin markkinaosapuolilla saattaa olla omasta näkökulmastaan luonteva kannustin vastustaa tai ainakin jarruttaa kilpailun lisäämistä?

Nämä ovat mielestäni hyviä ja mielenkiintoisia kysymyksiä. Niihin esitettyjä ja löydettyjä vastauksia on perusteltua pohtia hieman tarkemmin.

Kysymys 1: Mitkä ovat ne olosuhteet, joissa kilpailun kiristyminen todennäköisimmin nopeuttaa tuottavuuskasvua?

Kun pohdimme kilpailun ja innovaatiotoiminnan välistä yhteyttä, on tärkeää korostaa kilpailun dynaamista luonnetta. Näin siksi, että perinteisesti kilpailua on käsitelty varsin staattisena ilmiönä: Kilpailua on esimerkiksi arvioitu yritysten nykyisten markkinaosuuksien perusteella. Kuluttajien on puolestaan ajateltu hyötyvän ennen kaikkea siksi, että he saavat kireän kilpailun ansioista nykyisiltä valmistajilta ja tuottajilta niiden jo markkinoilla olevia tuotteita edullisesti.

Kilpailun dynaamisilla vaikutuksilla tarkoitetaan sitä, että kilpailu ja sen kiristyminen ovat tuottavuuskasvua nopeuttavan rakennemuutoksen lähde. Tästä rakennemuutoksesta kertovat mm. markkinoille tulevat uudet tuotteet ja toimintatavat sekä uusien yritysten alalle tulo ja vanhojen alalta poistuminen. Tämän ajattelutavan mukaan kilpailun (vähintäänkin epäsuorana)

² Hyvä yhteenveto tästä kirjallisuudesta on mm. P. Aghion ja R. Griffith, 2005, Competition and growth: Reconciling theory and evidence, MIT Press.

indikaattorina voidaan pitää yritysten markkinaosuuksien muutoksia, eikä siis niinkään niiden nykyistä tasoa.

Toimialan kilpailullisuuden vaikutusta yksittäisten yritysten innovaatiotoimintaan on syytä tarkastella kahdessa eri ajankohdassa: Kuinka kireää kilpailu on *ennen* kuin yritys on tehnyt mahdollisen innovaation (*pre-innovation*) ja kuinka kireää se on innovaation tekemisen *jälkeen* (*post-innovation*).

Tärkeä havainto on se, että vaikka kilpailun kiristyminen hyödykemarkkinoilla itse asiassa saattaa vähentää onnistuneesta innovaatioista odotettavissa olevia tuottoja, se voi silti lisätä yritysten kannustimia tehdä tutkimus- ja kehitystoimintaa. Niin käy, jos kilpailun lisääntyminen nakertaa suhteellisesti enemmän voittoja, joita yritys ansaitsee ennen kuin se on tehnyt innovaation, kuin se nakertaa niitä voittoja, joita yritys ansaitsee mahdollisen innovaation jälkeen.

Monille tuo edellä sanottu saattaa kuulostaa jonkinlaiselta ekonomistien teorianhöpinältä. Mutta sitä se ei ole.

Kysymys on eräänlaisesta keppi- ja porkkanavaikutuksesta: Kilpailun kiristyminen tänään on keppi, jonka aikaisempaa napakampi sivallus kannustaa olemaan muita parempi huomenna. Porkkana on innovaation tuoma huomisen kilpailuetu suhteessa toimialan muihin yrityksiin ja tämän edun tuomat lisävoitot.

Mikäli toimialan (nykyinen) kilpailutilanne tulee tiukemmaksi, yrityksellä pitäisi olla hyvät kannustimet tavoitella innovaatioita. Nämä innovaatiot voivat olla uusia ja parempia tuotteita tai palveluita, liittyä tuotantomenetelmien tehostumiseen, tai tarkoittaa organisaation tai liiketoimintamallien uudistuksia, jotka auttavat sitä erottautumaan tulevaisuudessa muista toimialan yrityksistä.

Se, kuinka kannattavaa yrityksen on uhrata resursseja ja nähdä vaivaa innovaatioiden tekemiseksi riippuu siitä, kuinka tehokkaasti onnistunut innovaatio auttaa yritystä "pakenemaan" kilpailua (*escape competition –effect*). Tavoitteena on saavuttaa kilpailuetu suhteessa muihin toimialan yrityksiin.

Edellä sanottu voidaan kuvata myös toisin. Kun kilpailu *markkinoilla* (*competition in markets*) kiristyy, kannustimet paeta nykyistä heikon kannattavuuden tilaa tai sen uhkaa voimistuvat. Niinpä päädytään kilpailemamaan *markkinoista* (*competition for markets*) monipuolistamalla (differoimalla) nykyisiä tuotteita ja palveluita, kehittämällä kokonaan uusia hyödykkeitä tai luomalla täysin uusia teknologioita ja markkinoita.

Nämä kaksi eri kilpailun ulottuvuutta saattavat siten olla toisiaan täydentäviä, eivätkä toisiaan korvaavia, kuten toisinaan on ajateltu.

Kysymys 2: Minkälaisilla politiikkatoimilla voidaan vaikuttaa toimialan kilpailullisuuteen siten, että innovaatiotoiminta lisääntyy?

Totesin edellä, että kilpailu tehostaa yritysten kannustimia innovoida, jos se vähentää tämän päivän liiketoiminnan kannattavuutta enemmän kuin se vähentää yrityksen tulevaa, innovaation tekemisen jälkeistä kannattavuutta.

Tämä havainto auttaa ymmärtämään, miksi kilpailua osaltaan rajoittava patenttijärjestelmä ja kilpailun lisäämiseen tähtäävä kilpailulainsäädäntö eivät ole keskenään ristiriidassa:

- Kilpailuviranomaisten toimet ovat tapa nostaa *innovoimatta jättämisen* kustannuksia.
- Patenttijärjestelmää puolestaan *palkitsee onnistuneen innovaatiotoiminnan*. Patenttisuojan lisääminen vastaa siten mainitsemani keppi- ja porkkana -esimerkissä aikaisempaa mehevämpää tai suurempaa porkkanaa.

Tästä voi palata aikaisempaan kysymykseen: eikö politiikkatoimia suunnittelevien oikea käsi tiedä, mitä vasen tekee. Ehkä sittenkin tietää.

Kilpailu hyödykemarkkinoilla voi kiristyä monella eri tavalla. Yksi tärkeimmistä kilpailun luonnollisen kiristymisen syistä on uusien yritysten alalle tulo. Alalle tulon esteiden poistaminen ja Euroopan integraatio ovat helpottaneet toisaalta uusien yritysten ja toisaalta ulkomaisten toimijoiden alalle tuloa Suomessa, ja suomalaisten yritysten pääsyä muille markkinoille.

Kehitystä on pidettävä tervetulleena ja sitä on tuettava myös jatkossa. En usko olevani kovin väärässä väittäessäni, että esimerkiksi kaupan alalla Suomessa viime vuosina koettu työn tuottavuuden kasvu on monilta, joskaan ei kaikilta, osin seurausta siitä, että jo alalla olleet vanhat toimijat ovat vastanneet ulkomaisten yritysten tuloon tai ainakin sen uhkaan. Riski on ollut, että tämä alalle tulo yltyy, ellei toimialalla jokin muutu. Kyse on siis kilpailun kiristymisen vaikutuksista ja markkina-asemien puolustamisesta tuottavuutta nostamalla (*escape entry -effect*).

Kansainvälisen kaupan lisääntymisen ja ulkomaalaisten yritysten markkinoille tulon on Suomessa havaittu yleisemminkin nopeuttavan toimipaikkarakenteiden muutosta ja vanhojen tehostomien yritysten alalta poistumista.³ Tämä rakennemuutos on ollut tärkeä tuottavuuskasvun lähde.

³ Ks. esimerkiksi Mika Maliranta, 2005, R&D, International trade and creative destruction – Empirical findings from Finnish manufacturing industries, Journal of Industry, Competition and Trade, Vol. 5, ss. 27-58 sekä Mika Maliranta ja Petri

Myös kansainväliset tutkimukset viittaavat siihen, että sääntelyn purkaminen ja kilpailun kiristyminen hyödykemarkkinoilla ovat nopeuttaneet kokonaistuottavuuden kasvua viime vuosikymmenten aikana.⁴

Kysymys 3: Miksi joillakin markkinaosapuolilla saattaa olla omasta näkökulmastaan luonteva kannustin vastustaa tai ainakin jarruttaa kilpailun lisäämistä?

Kilpailun lisäämisellä on myös vastustajia. Tämä on ymmärrettävää monesta näkökulmasta.⁵

Ensinnäkin, vaikka kilpailun lisäämisen kokonaisvaikutus olisi kansantalouden kannalta positiivinen, kilpailun kiristäminen tai sääntelyn purkaminen saattaa vahvistaa joidenkin toimijoiden asemaa, mutta vastaavasti heikentää toisten.

On ilmeistä, että kilpailun kiristyminen heikentää erityisesti tehottomien yritysten kannattavuutta. Tehokkaiden ja innovoimaan kykenevien yritysten kannattavuus kärsii vähemmän. Se voi onnistuneen innovaation ja sen mahdollistaman irtioton myötä jopa parantua.

Tämä tarkoittanee, että erityisesti tehottomilla yrityksillä on omasta näkökulmastaan kannustin pyrkiä jarruttamaan kilpailun lisäämistä. Yksi tyypillinen tapa vastustaa sääntelyn purkamista ja vaikuttaa päätöksentekijöihin.

Myös epävarmuus positiivisten vaikutusten jakaantumisesta eri toimijoiden kesken saattaa olla suurempaa kuin epävarmuus kustannusten kohdentumisesta. Tällöin vastustetaan uudistuksia, koska ei ole varmuutta siitä, miten itselle käy.⁶

Toiseksi, kustannusten ja hyötyjen erilainen ajoitus saattaa vaikuttaa kilpailua lisäävien uudistusten kannattamiseen. Usein kustannukset tulevat etupainotteisesti, mutta hyödyt vasta myöhemmin. Tämä voi vaikeuttaa uudistusten läpivientä.

Böckerman, 2006, The micro-level dynamics of regional productivity growth: The source of divergence in Finland, Regional Science and Urban Economics, tulossa.

⁴ Ks. esim. G. Nicoletti ja S. Scarpetta, 2003, Regulation, productivity and growth: OECD evidence, Economic Policy, April 2003, ss. 9-72. Kattava katsaus hyödykemarkkinakilpailun ja makrotalouden suorituskyvyn väliseen yhteyteen on F. Schiantarelli, 2005, Product market regulation and macroeconomic performance: A review of cross-country evidence, Boston College Working Papers in Economics, no. 623.

⁵ Ks. esim. J. Høj, V. Galasso, G. Nicoletti ja T.-T. Dang, 2006, The political economy of structural reform: empirical evidence from OECD countries, OECD Economics Department Working Papers No. 501, OECD, Paris.

⁶ Tähän näkökulmaan liittyvän ns. status quo bias -argumentin esittivät R. Fernandez ja D. Rodrik, 1991, Resistance to reform: Status quo bias in the presence of individual-specific uncertainty, American Economic Review, vol. 81, No. 5, ss. 1146-1155.

Esimerkiksi uusien yritysten markkinoille tulon helpottaminen saattaa alkuvaiheessa tuhota vanhoista yrityksistä enemmän toimipaikkoja kuin uusia yrityksiä ja toimipaikkoja syntyy. Myös kilpailun kiristymisen aikaansaama rakennemuutos ja tuottavuuskasvun nopeutuminen lisäävät investointeja ja kasvua vasta myöhemmin.

Kolmanneksi, hyödykemarkkinoiden kilpailun myönteiset vaikutukset ovat luonteeltaan kokonaistaloudellisia, joista tärkein tuottavuuden kasvun nopeutumisen aikaansaama yleinen elintason nousu. Tämänkaltaisten myönteisten vaikutusten havaitseminen ja yhdistäminen kilpailun kiristymiseen eivät ole olleet ilmeistä edes taloustutkijoille, saati sitten kadun ihmisille.

Kilpailun kiristymisen negatiiviset vaikutukset voivat sitä vastoin olla varsin kouriintuntuvia. Kuten edelle totesin, kilpailun lisääntyminen voi esimerkiksi pakottaa tehottomat yritykset joko uudistumaan tai poistumaan markkinoilta.

Ääritapauksessa kilpailun kiristyminen näkyy toimipaikkojen sulkemisina ja kilpailutilanteessa huonoiten menestyneiden yritysten konkurssina. Nämä seuraukset ovat konkreettisia ja niistä saamme usein tietoa mediasta. Varsinkin silloin, kun työn uskotaan siirtyvän kotimaasta pois, syntyy vaikeita keskusteluja.

Yritysten konkurssien ja toimipaikkojen sulkemisten myötä tuhoutuu myös työpaikkoja. Tämä tapahtuu samaan aikaan kun uusiin yrityksiin ja innovoinnissa onnistuneisiin kasvaviin yrityksiin syntyy uusia työpaikkoja. Tämä yritys kenttää myllertävä "luova tuho" ja tuottavuuden kasvu kulkevat käsi kädessä.

On täysin selvää, että kansantalouden tuottavuuden kasvu tai jonkin toimialan tehokkuuden parantuminen rakennemuutoksen seurauksena on laiha lohtu työpaikan menettävälle osalle ihmisistä. Pitkäaikaisen tai jopa elinikäisen työpaikan menettäminen on kipeä kokemus, jonka merkitystä yksittäisille ihmiselle tai perheille voi tuskin yliarvioida.

Merkittävä osa ihmisistä työllistyy melko nopeasti uudelleen, mutta vähemmän onnekkait tarvitsivat julkista turvaverkkoa päästäkseen takaisin työelämään. Julkista turvaverkkoa ja uudelleen koulutusta tarvitaan erityisesti, kun ja jos kilpailu ja sen kiristyminen ovat tuottavuuskasvua nopeuttavan rakennemuutoksen lähde.⁷

⁷ Ks. N. Brandt, J-M. Burniaux ja R. Duval, 2005, Assessing the OECD jobs strategy: past developments and reforms, OECD Economics Department Working Papers No. 429, OECD, Paris

Samoin turvaverkkoa ja uudelleen koulutusta tarvitaan myös silloin, kun globaalin työnjaon muutoksen myötä toimintoja siirtyy alempien tuotantokustannusten maihin ja vastaavia työtehtäviä ei ole enää tarjolla.

Muutokset hyödykemarkkinoiden kilpailullisuudessa saattavat myötävaikuttaa myös muiden markkinoiden toiminnan muutoksiin. Työmarkkinoiden sääntelyn purkamista on mm. OECD:n tutkimusten mukaan usein edeltänyt kilpailua lisäävät muutokset hyödykemarkkinoilla muutamia vuosia aikaisemmin.⁸

Näyttäisi siis siltä, että kilpailun lisääntyminen hyödykemarkkinoilla johtaa myös työmarkkinoiden uudistumiseen.

Hyödykemarkkinakilpailu luo edellytyksiä muillekin uudistuksille.⁹ Toimivat työmarkkinat vähentävät riskiä, että kiristyneen hyödykemarkkinakilpailun vuoksi alalta poistuvien yritysten työntekijät jäisivät työttömäksi.

Taloustutkijoiden keskuudessa on varsin suuri yksimielisyys siitä, miltä toimivat ja kilpailulliset hyödykemarkkinat ainakin periaatteessa näyttävät.

Työmarkkinoiden osalta mielipiteet ovat huomattavasti moninaisempia. Ei ole yhtä selvää, millaiset työmarkkinainstituutiot toimivat parhaiten eri ympäristöissä ja tilanteissa.¹⁰ Työmarkkinoiden suurin haaste on, miten samaan aikaan edistetään kilpailun ja tuottavuuden kannalta tärkeää yrityskentän uusiutumista ja toisaalta turvataan ihmisten toimeentulo ja mahdollisuudet uuteen alkuun myös vaikeissa muutostilanteissa.

⁸ Ks. N. Brandt, J-M. Burniaux ja R. Duval, 2005, Assessing the OECD jobs strategy: past developments and reforms, OECD Economics Department Working Papers No. 429, OECD, Paris.

⁹ G. Nicoletti ja S. Scarpetta, 2005, Product market reforms and employment in OECD countries, OECD Economics Department Working Papers No. 472, OECD, Paris, esittävät tuloksia hyödykemarkkinakilpailun myönteisistä työllisyysvaikutuksista. O. Blanchard ja F. Giavazzi, 2003, Macroeconomic effects of regulation and deregulation in goods and labor markets, Quarterly Journal of Economics, vol. 118, No. 3, ss. 879-907, esittävät teoreettisen mallin hyödyke- ja työmarkkinakilpailun ja -uudistusten kokonaistaloudellisista vaikutuksista.

¹⁰ Eurooppalaisten työmarkkinoiden toimivuudesta ja tulevaisuudesta keskustelevat esim. S. Nickell, 1997, Unemployment and labor market rigidities: Europe versus North America, Journal of Economic Perspectives, vol. 11, No. 3, ss. 55-74; O. Blanchard, 2004, The economic future of Europe, Journal of Economic Perspectives, tulossa; O. Blanchard, 2006, Is there a viable European social and economic model?, Department of Economics Working Paper 06-21, MIT, Cambridge ja A. Sapir, 2005, Globalisation and the Reform of European Social Models, Background document for the presentation at ECOFIN Informal Meeting in Manchester, 9 September 2005.

Ja lopuksi:

Me teemme tänään päätöksiä sekä oman sukupolvemme tulevasta elintasosta että myös tulevien suomalaisten sukupolvien hyvinvoinnista. Suomalaisen hyvinvointivaltion tulevien valintojen vaikeusaste on sitä alhaisempi, mitä vauraampana ja kilpailukykyisempänä pysymme. Väestön ikääntymisen mukanaan tuomat haasteet on kohdattava jo lähitulevaisuudessa. Julkisten palveluiden ja tulonsiirtojen ylläpitäminen ja kehittäminen edellyttää vankkaa talouskasvua myös jatkossa.

Olen keskittynyt erityisesti hyödykemarkkinakilpailun ja talouskasvun yhteyteen. Meillä on yhä enenevässä määrin tietoa ja ymmärrystä kilpailun ja tuottavuuden kasvun välisestä positiivisesta yhteydestä. Uskon, että kilpailun lisääminen markkinoilla on yksi tärkeimmistä käytössämme olevista instrumenteista, jolla voimme vaikuttaa kansantalouden pitkän aikavälin kasvuedellytyksiin ja siten valintamahdollisuuksiimme.

Kilpailu ja sen mukanaan tuoma tuottavuuden kasvu eivät kuitenkaan yksin riitä. Kilpailun lisäksi tarvitsemme yhteisvastuuta, solidaarisuutta, joka pitää yhteiskuntaa koossa ja varmistaa, ettei kukaan jää osattomaksi kilpailun ja tuottavuuden tuomista hedelmistä. Julkisia turvaverkkoja on ylläpidettävä ja kehitettävä, jotta myös kilpailun kiristymisestä kärsineillä on mahdollisuus pysyä työelämässä ja aktiivisina. Näin varmistetaan osaltaan kilpailulle ja hyvinvoinnin kasvattamiselle suotuisan ilmapiirin jatkuminen yhteiskunnassamme.